

Een persoon uit een vorig leven

‘Mam! Máááám!!! Kijk eens. Het is zo gaaf bij Toby achterop!’ roept Sam.

Ik leg mijn boek naast het glas witte wijn op de terrastafel en kijk hoe mijn twee kanjers op het marktplein rond racen. Sam staat bij Toby achterop z’n gloednieuwe elektrische rolstoel en ze giert het uit. Uit Toby’s mond komt zoals gewoonlijk geen geluid, maar aan zijn stralende ogen zie ik dat hij het nog veel geweldiger vindt dan zijn super enthousiaste zusje.

Dat kan ik me heel goed voorstellen. Voor een jongen van twaalf moet het een hele openbaring zijn als hij zich voor het eerst in zijn leven zelf kan voortbewegen en dan nog zo snel ook. Hij racet werkelijk in een ijtempo het plein over en hij maakt zulke scherpe bochten, dat Sam haar uiterste best moet doen om zich stevig aan de rugleuning vast te houden en niet te vallen. Gelukkig is het niet druk, anders had Toby vast en zeker iemand van z’n sokken gereden.

Ik heb nog steeds geen idee hoe ze het ooit voor elkaar gekregen hebben om een rolstoel te maken die je kunt besturen door bepaalde dingen te denken. Op Toby’s school voor Speciaal Onderwijs zijn studenten van de Technische Universiteit er maandenlang mee bezig geweest. Een experiment was het en ik betwijfel of het navolging krijgt. Zo’n rolstoel kost natuurlijk kapitalen als het fabriceren ervan niet meer door studenten wordt gedaan. Als de gemeente dit soort rolstoelen zou moeten financieren uit dat karige budget dat ze voor dit soort hulpmiddelen ter beschikking hebben, houdt het als je het mij vraagt gauw op. Maar ja, dat is niet mijn probleem. Zolang deze rolstoel het blijft doen, is Toby er goed mee. En zolang hij er in past, natuurlijk. Want een kind van twaalf groeit nog volop. Het was een eyeopener voor de studenten toen ik dat ter sprake bracht. Hun technische inzichten waren uitstekend, maar bij zoiets simpels hadden ze nog geen moment stilgestaan. Gelukkig zijn ze daar toen direct over na gaan denken en uiteindelijk hebben ze de rolstoel zo gemaakt dat het zitgedeelte aan alle kanten verstelbaar is. De schatten.

Toby heeft er wel iets voor overgehad: soms moest hij er wel twee uur langer voor op school blijven. Dat vond ik wel sneu. Een schooldag is toch al zo zwaar voor hem. Hij was er niet alleen fysiek bij, hij heeft zich er ook aardig mee bemoeid. Tenminste, één van de studentes zei dat Toby goede ideeën had ingebracht. Ik heb er maar wat verlegen om geginnegapt. Hoe kan een kind van amper twaalf dat bovendien niet kan praten nou ideeën

inbrengen bij zo'n ingewikkeld experiment?

Hoe dan ook, het is gelukt en nu hij de rolstoel eenmaal heeft is hij er blij mee. En zijn zusje dus ook.

'Het is zo leuk, mam,' gilt Sam. 'Het lijkt of we op de kermis zijn. Mag ik het elastiek uit mijn paardenstaart doen? Dan kunnen mijn lange haren lekker in de wind wapperen.'

'Natuurlijk mag dat,' roep ik terug. 'Toby, sta jij dan even stil anders valt Sam echt.'

Het is net of hij plotseling heel hard op de rem trapt. Sam kukelt voorover en hangt bij haar grote broer in zijn nek. 'Zo hè! Daar lag ik bijna op de keien, maar dat geeft niets,' hoor ik haar zeggen, terwijl ik zie hoe ze een dikke zoen op Toby's wang plakt. 'Met die racestoel vind ik je tenminste echt een toffe broer. Eindelijk heb ik een broer waar ik iets aan heb! Nou, mijn elastiek is uit mijn haar. Racen maar weer!'

Ik gniffel. Leuk dat die twee zo goed met elkaar overweg kunnen, al is die opmerking van Sam wat aan de grove kant. Ik weet dat ze het niet slecht bedoelt, dat ze er zelfs niets aan kan doen. Toby weet dat ook, anders had hij haar allang duidelijk gemaakt dat ze van zijn rolstoel af moet. Maar hij scheurt weer lekker verder met zijn zusje achterop.

Tevreden neem ik een lekkere slok van mijn wijn. De dikke ober staat vanuit de deuropening zo naar mij, dan naar de kinderen en dan weer naar mij te kijken, dat ik het idee krijg dat hij wat van ons wil. Misschien baalt hij ervan dat wij zijn enige klanten zijn, terwijl de zon zo heerlijk schijnt en het misschien wel voor de laatste keer dit jaar zijn terrasjesweer is.

Ik pak mijn boek weer en lees lekker verder, terwijl ik Sam hoor gieren van de pret en in gedachten Toby's blijde toet voor me zie. Waarom wil ik eigenlijk gaan werken terwijl mijn leven als huismoeder zo lekker ontspannen kan zijn? vraag ik me even af. Wat ga ik mezelf en de kinderen toch allemaal aandoen? Onzin, denk ik. Ik wil niets liever dan werken en ik kan nu wel genieten van die kinderen van mij, maar dat is lang niet altijd zo. Integendeel!

'Verrek. Je bent het echt! Sanne van der Bergh. Toch?' Ik schrik op uit mijn boek. Door de laagstaande herfstzon moet ik mijn hand boven mijn ogen houden om te zien wie mij herkent. Vera Bulens. Een persoon uit een vorig leven, zo voelt het. Een persoon waar ik liever niet meer aan wil denken, omdat ik haar er onwillekeurig en waarschijnlijk helemaal onterecht, direct weer van verdenk meer te weten van de verdwijning van mijn broertje. Vijfentwintig jaar geleden is het al. Hij was vijf en Vera en ik

tien, even oud als Sam nu. Zomaar opeens was hij weg en vanaf dag één wilde geen mens het er over hebben. Uiteindelijk ben ik er ook maar over gaan zwijgen, tot kort na Toby's geboorte.

Adem-in-adem-uit-Niet-aan-denken-Je-kon-er-niets-aan-doen-Adem-in-adem-uit-Niet-aan-denken-Niet-aan-denken, fluistert de vertrouwde, sussende stem in mijn hoofd, die me door moeilijke momenten heen helpt. Momenten waarop ik op één of andere manier aan die verschrikkelijke gebeurtenis word herinnerd en mijn maag verschrompelt van de pijn, het gemis en mijn lafheid die me nog steeds weerhoudt om Petertje op te sporen.

Dat ik altijd al heb gedacht dat Vera iets met de verdwijning te maken heeft, heb ik nooit durven uit te spreken omdat het alleen maar een gevoel is dat ik niet met een redelijk argument kan onderbouwen.

Ik recht mijn rug, sta op en kus Vera, zoals dat hoort.

'Dag Vera. Hoe is het met jou?' Ik wil er nog iets achteraan zeggen, maar mijn stem doet het niet meer. Er zit een grote brok in mijn keel en mijn mond is op slag kurkdroog.

'Gossie, breng ik je zó van je stuk?' vraagt Vera vertederend zacht, terwijl ze mijn koude zweethanden nog even in haar zachte, warme handen houdt. 'Dat is echt niet mijn bedoeling, hoor. Het is ook al zo lang geleden. Na groep zes hebben we elkaar geloof ik niet meer gezien, hè? En daarvóór waren we jaren niet bij elkaar weg te krijgen, weet je nog? Gek hoe het leven kan lopen, hè? Ik moest net ook wel even slikken toen ik dacht dat ik jou hier zag zitten, hoor. Toen ik zag dat je het echt was, hád ik het niet meer. Meid toch. Waar blijft de tijd? Het lijkt of we vorige week nog bij elkaar in de klas zaten, vind je niet?'

In al die jaren is Vera geen spat veranderd. Als kind ratelde ze ook altijd aan één stuk door als ze iets een beetje spannend vond. Net als toen laat ik haar gewoon doorkletsen tot ze bedaart. Dat komt mooi uit; ik kan voorlopig toch geen woord uitbrengen.

Het is goed dat ze mijn gedachten niet kan lezen, bedenk ik. Laat haar maar denken dat ik van ontroering niet meer uit mijn woorden kan komen, omdat ik mijn beste vriendin uit mijn basisschooltijd na al die jaren weer zie.

Vanuit mijn ooghoek zie ik hoe de ober op ons af komt lopen. Hij kan weer een drankje verkopen. En nog twee, want Sam is van de rolstoel afgesprongen en komt met door-de-war-gewaaide haren en een vrolijke lach het terras opgerend. Toby komt haar kalmpjes en met een big smile achterna gereden.

‘Mam, wie is dat?’ Sam lijkt plotsklaps omgetoverd in een verlegen meisje. Ze hangt aan mijn arm en wijst naar Vera, terwijl Toby zijn rolstoel precies zo parkeert dat hij Vera goed kan zien en haar met ogen vol vragen onbeschaamd aan gaat zitten kijken. Broer en zus. Allebei even nieuwsgierig, maar de één durft niets te vragen en de andere kan het niet.

‘Toe, Sam. Vraag het haar zelf.’ Mijn stem doet het weer, al klinkt hij nog een beetje schor.

‘Durref ik nieh.’

‘Flauw ding. Anders ben je ook zo niet verlegen,’ zeg ik, maar dat is niet helemaal waar en het is ook niet helemaal eerlijk dat ik dit zeg.

Verlegenheid. Als klein meisje zag ik het wel eens bij anderen, maar ik kon me er totaal niets bij voorstellen. Totdat ik - kort na de verdwijning van Petertje - ineens niets meer zeker wist en mezelf begon te verwijten dat ik niet goed op mijn broertje had gepast. Sindsdien weet ik wat verlegenheid is. Het overrompelt je. Van het ene moment op het andere verandert het je van een zelfverzekerd persoon in een klein, armetierig hoopje mens, dat zichzelf een waardeloze prul vindt en zich doodschamt omdat hij er zeker van is dat iedereen ziet hoe waardeloos hij is. Totdat je een ogenblik later, meestal zonder aanwijsbare oorzaak, je zelfverzekerdheid weer terugvindt. Ik ken het maar al te goed en ik weet dat het bij Sam ook zo werkt.

Ik ben kwaad op mezelf omdat ik me aan Sam’s verlegenheid erger in plaats van dat ik er begrip voor opbreng en mijn kleine meid gewoon de tijd gun om weer tot zichzelf te komen. Even probeer ik me wijs te maken dat dat komt doordat ik me zo machteloos voel, omdat ik zie hoe graag Toby wil dat zijn zusje de vragen stelt die hij zou willen stellen. Maar ik weet best dat Toby’s vragen echt wel gesteld worden zodra Sam zichzelf heeft teruggevonden, want in haar hoofd spoken ongetwijfeld dezelfde vragen. Als Toby niet zo eigenwijs was en gewoon een spraakcomputer gebruikte had hij ze trouwens allang zelf kunnen stellen.

Dat ik me erger aan Sam’s verlegenheid is niets anders dan stom zelfmedelijden. Ik loop al jaren rond met het gevoel dat het aan mij ligt dat ze er zo’n last van heeft. Dat ik haar het verkeerde voorbeeld heb gegeven. Aan de andere kant is het dan vreemd dat er bij Toby geen spoor van verlegenheid te bekennen is. Misschien stelt dat hele opvoeden niets voor, denk ik vaak. Misschien is ieder kind al vanaf zijn geboorte wie hij is en verbeelden wij - ouders en andere opvoeders - zich alleen maar dat we daar richting aan kunnen geven. Misschien moeten we kinderen alleen maar wat veiligheid bieden en af en toe wat uitleg geven over hoe de dingen op deze

wereld in elkaar steken en gaat hun ontwikkeling dan vanzelf. Weer een reden om niet te gaan werken, want waarom zou ik - als dit zo is - als orthopedagoog aan de gang gaan? Nou! denk ik geïrriteerd. Waarom krijg ik toch steeds zulke negatieve gedachten over dat werk? Ik weet honderd procent zeker dat ik die baan wil. Alleen de kinderen, en dan vooral Toby. Tja, dat is nog even een punt. Maar daar komt wel een oplossing voor.

‘Kijk niet zo, Toby,’ zeurt Sam, die inderdaad dus best snapt wat haar broer van haar wil. ‘Ik vraag toch niets aan die mevrouw. Doe het maar zelf als je iets wil weten.’

‘Rustig maar,’ sust Vera. ‘Dat er in één keer een vreemde mevrouw met je moeder staat te kletsen is misschien ook wel een beetje eng. Ik zal mezelf eerst wel even voorstellen. Kom. Geef me een hand. Zo ja. Wauw, wat een mooie ring heb je om. Het lijkt wel een trouwring. Ik ben Vera. Vera Bulens. Toen je moeder en ik van jouw leeftijd waren, waren we beste vriendinnen. Hoe heet jij?’

‘Ik heet Sam. Maar wat jij zegt kan niet.’ De betovering is alweer over. Sam hangt nog wel aan mijn arm, maar ze is weer helemaal het meisje-met-praatjes-voor-tien en ze is nu door aan het slaan naar het andere uiterste, zoals zo vaak na een moment van verlegenheid. ‘Mama vertelt altijd alles aan Toby en mij. Dat weet ik heel zeker. Maar mama heeft het nooit over een Vera gehad. Dus wat jij zegt kan niet waar zijn.’

Vera’s ogen knippen van verbazing en haar wangen worden vuurrood. Dat had ze vroeger ook al als ze iets te horen kreeg wat ze niet verwachtte en dan niet wist wat ze moest zeggen.

‘Sam. Doe niet zo brutaal,’ wijs ik haar terecht. ‘Wat Vera zegt is gewoon waar. Vera is jarenlang mijn beste vriendin geweest.’

‘Waarom weet ik dat dan niet? Je vertelt dus niet alles aan Toby en mij. Dan ben je een jokkebrok, want je zegt steeds dat je ons alles vertelt en je hebt altijd beweerd dat je nooit ook maar één vriendin hebt gehad. Liegmoeder!’

Nu slaat ze echt te ver door. ‘Sam,’ sis ik. ‘Zo is het genoeg. Houd op met dat brutale gedoe.’ Ik maak haar los van mijn arm en duw haar een eindje van me weg. ‘Ga jij maar even nadenken hoe je met grote mensen omgaat.’

‘Nou dametje,’ zucht de ober die al een paar minuten bij ons tafeltje staat en zijn geduld begint te verliezen. ‘Vertel mij dan ondertussen maar eens wat je wil drinken. Als je dat tenminste mag van je moeder.’

‘Vooruit dan maar.’ Ik kan moeilijk nee zeggen nu de ober het haar al heeft gevraagd.

‘Niets,’ zegt Sam boos. ‘Ik hoef helemaal niets meer.’

‘Nou. Ik wel, hoor. Geef mij nog maar hetzelfde.’ Ik hoor het mezelf zeggen, terwijl ik me nog zo had voorgenomen om het er bij één te laten, omdat ik weet dat méér dan één glas alcohol mijn zo langzamerhand chronisch geworden vermoeidheid erger maakt. Ik weet het en ik heb direct spijt maar ik durf niet te zeggen dat ik toch liever iets anders wil. Verlegenheid.

‘Nog een droge witte wijn voor mevrouw,’ mommelt meneer de ober terwijl hij het intoetst op zijn elektronische notitieboekje en tegelijk naar Vera kijkt. ‘En voor jou?’

‘O. Doe mij er ook maar eentje, Ben. Lekker.’

‘Nog een droge witte, voor onze mevrouw Bulens,’ glimlacht hij, terwijl hij Vera een knipoogje geeft.

Wat is dit voor een amicaal gedoe? Hoe weet Vera de naam van de dikke ober? Kennen Vera en hij elkaar?

‘En jij, Toby? Dat crossen met die nieuwe rolstoel van je gaat trouwens wel lekker, hè? Brent vertelde me er van de week bij het ontbijt al over, maar ik had het nog niet gezien. hè Vera, is zo’n rolstoel niets voor die lieverd van jou?’

‘Tja, misschien wel,’ glimlacht Vera. ‘Maar dan blijft er nog zo weinig werk voor Bobby over en dat zou sneu zijn.’

‘Dat is ook waar,’ zegt hij. ‘Voor deze jongeman is het een ieder geval een uitkomst. Of niet?’

Ik ben stomverbaasd. Voor wie zou zo’n rolstoel ook iets zijn? Wie is Bobby? En vooral: hoe kent de ober mijn zoon ook al en wat heeft Brent, het superblonde jongetje dat bij Sam in de klas zit en veel met Duuk - onze buurjongen, de beste vriend van Toby - omgaat, hiermee te maken? O wacht, de ober zei dat Brent hem bij het ontbijt had verteld over Toby’s rolstoel. Dan moet Brent haast wel zijn zoon zijn. Zou Toby vaak met Duuk naar Brent gaan en zou de ober mijn zoon daarvan kennen? Waarom weet ik dat soort dingen niet? Omdat ik nooit met Toby praat natuurlijk. Wat ben ik toch voor een moeder!

Ineens besef ik dat veel kinderen Toby gedag zeggen als ik met hem over straat loop. Dat is nooit zo tot me doorgedrongen omdat ik niet van mensen hou en denkbeeldige oogkleppen opzet als ik buiten ben, of wegduik in een boek. Die kinderen kennen Toby blijkbaar allemaal, begrijp ik nu, dus ze moeten hem ergens hebben ontmoet. Bij Duuk thuis natuurlijk en als ik het goed begrijp dus ook in het huis van de dikke ober.

‘Die elektrische rolstoel is inderdaad gaaf,’ antwoordt Sam wijs en

beleefd. Blijkbaar voelt ze aan dat het ongepast is om te vragen voor wie zo'n rolstoel wellicht ook iets zou zijn en wie Bobby is. Dat is duidelijk iets tussen Vera en de ober, weet mijn dochter. Heb ik haar dat geleerd? 'Niet alleen omdat we er lekker mee kunnen crossen, maar vooral omdat Toby nou kan gaan waar hij wil,' ligt Sam toe.

'Dat is waar, Toby!' beaamt de ober. 'Voortaan hoeven de jongens je niet meer te duwen. Met deze stoel kun je gewoon met hen meekomen of zelf bij ons komen aanwaaien als je daar zin in hebt. Een hele vooruitgang, dunkt me.'

Nu krijg ik een vette knipoog van de ober bij wie mijn zoon blijkbaar inderdaad regelmatig over de vloer komt. Hij kijkt me aan alsof hij een gepaste opmerking van mij verwacht en het zou ook vrij normaal zijn als ik nou iets zeg, maar ik ben te verbluft om één woord uit te brengen. Ik voel me zwaar sociaal gestoord en ik schaam me. Opgelucht haal ik adem als de ober zich weer tot Toby wendt, nog een opmerking over zijn rolstoel maakt en vraagt wat hij wil drinken.

Mijn zoon lacht instemmend, kiepert zijn rolstoel elektrisch een beetje voorover zodat hij naar de grond kijkt. Dan kijkt hij eerst een paar seconden lang naar één bepaalde stoeptegel en vervolgens beweegt hij zijn ogen heel rustig en precies van de ene tegel naar de andere. Hij wil iets zeggen. Maar wat? De ober volgt Toby's blik en toetst dan iets in op zijn notitieapparaatje. Omdat hij zich geen houding weet te geven, denk ik.

'Hij wil wel een appelsap,' zeg ik daarom snel.

Met een opgetrokken wenkbrauw kijkt de ober me aan.

'Nee mam,' zegt Sam verveeld maar geduldig: 'Je ziet toch wat hij zegt? Hij heeft zin in een Bitter Lemon. Kijk dan ook naar wat hij met zijn ogen aanwijst. Ik heb je het al zo vaak uitgelegd: we doen net of op de stoep letters staan, precies zoals op een toetsenbord van een laptop. De tegel die Toby als eerste aanwijst is de 'A' en als je dat even goed in je gedachten prent, weet je zo welke letters Toby daarna aanwijst en wat hij wil zeggen. Je moet je hoofd er even bijhouden, dat geef ik toe. Maar hoe vaker je het doet, hoe makkelijker het gaat.'

'Slim bedacht,' lacht Vera. 'Die variant kende ik nog niet.'

Wat bedoelt Vera nou met 'die variant', schrik ik, en wat weet zij van dit soort dingen?

'Een Bitter Lemon, dus,' stelt de ober vast. 'Ik had het al begrepen en genoteerd.'

Weer schaam ik me. Hoe komt het dat die man Toby's stoeptaal kan volgen en ik niet?

‘Ja,’ zegt Sam. ‘En daar heb ik eigenlijk ook wel zin in. Mag dat, mam? Dan zal ik niet meer zo brutaal zijn.’

‘Zo,’ zeg ik, blij als ik ben met een gespreksonderwerp waar ik wel vat op heb. ‘Dat wilde ik horen, meisje. Ik had trouwens toch al gezegd dat je iets mocht bestellen? Kom, dan zal ik je haar weer in een paardenstaart doen.’

‘Mam. Dat kan ik zelf wel. Ik ben geen drie meer.’ Ze heeft gelijk. In een handomdraai maakt ze een mooie staart in haar haren.

‘Die staat je goed,’ lacht Vera haar toe.

‘Ja. Dat vind ik ook. Die ring staat me ook goed, hè? Je had het goed gezien, Vera. Het is echt een trouwring. Toen papa mama niet meer wilde, heeft papa zijn trouwring kleiner laten maken. Speciaal voor mij. Lief van hem, hè? Alleen heeft hij dat achteraf gezien niet zo slim aangepakt, want toen was ik pas vijf en mijn vingers worden natuurlijk steeds een beetje groter en dikker. Hij past me nog net, maar straks kan ik hem dus niet meer om.’

Mijn dametje zit nu echt op haar praatstoel. Dat is op zich wel leuk en makkelijk ook, want zolang Sam aan het woord is, hoef ik niets te zeggen. Maar tegelijk krijg ik het benauwd van wat Sam er allemaal uitflapt. Moet Vera meteen al weten dat ik mijn man aan de kant gezet heb? Liever nog niet eigenlijk en ik had ook liever niet gehad dat Vera meteen al weet dat ik geen vriendinnen heb. Straks krijgt ze nog in de gaten dat ik na onze vriendschap nooit meer iemand dichtbij me heb durven laten komen en dat gaat haar niets aan. Gespannen houd ik Sam en Vera in de gaten.

Gelukkig komt de ober snel terug met de twee wijntjes en de twee Bitter Lemons en hoeft er weer even niets inhoudelijks gezegd te worden. Sam springt op uit haar stoel, haalt Toby’s knijpbeker uit de tas die achter aan zijn rolstoel hangt en schenkt Toby’s Bitter Lemon er voorzichtig in. Ik zie hoe geïnteresseerd Vera er naar kijkt. Dat kan ik me voorstellen want zoiets zien de meeste mensen niet elke dag. Maar zij misschien juist wel, denk ik ineens. Dit is niet het moment om het er over te hebben, dus ik ben stil en kijk ik rustig met Vera mee.

‘Wil je al?’

Toby knippert, rolt en draait met zijn ogen. Sam kijkt er aandachtig naar. ‘Ja. Ik weet dat er prik in zit en ik zal kleine slokken in je mond spuiten.’

Voorzichtig steekt ze het slangetje dat aan de knijpbeker zit in zijn mond en knijpt zachtjes in de beker zodat Toby een ieniemienie-slok binnenkrijgt. Toby rolt één keer met zijn ogen.

‘Goh,’ moppert Sam. ‘Het is niet gauw goed, hè? Zo dan?’ Ze spuit een priegelbeetje meer in zijn mond. Nu kijkt Toby tevreden.

‘Je roept maar als je nog een slok wil.’ Sam zet de knijpfles op het terrastafeltje, pakt haar eigen drinken en gaat er weer voor zitten. ‘Zo. Waar hadden we het over. O ja. Die ring.’

‘Nou,’ kapt Vera mijn praatgrage dochter af. ‘Laat mij nu maar even met je grote broer kennismaken.’ Voorzichtig legt ze haar hand op de slappe jongenshand die nog precies zo op het blad van zijn rolstoel ligt als ik hem er een uur geleden heb neergelegd.

‘Ik ben Vera, maar dat heb je natuurlijk al gehoord. En jij bent Robbie?’

‘Hij heet Toby,’ zegt Sam haastig.

‘Oh,’ lacht Vera. ‘Dan heb ik Ben al die tijd verkeerd verstaan.’

‘Ben? O ja, ome Ben, bedoel je natuurlijk. Hoe ken jij hem eigenlijk?’ wil Sam weten.

‘Tja, wie kent Ben nou niet?’ glimlacht mijn vroegere schoolvriendin.

Ik! wil ik zeggen en ik wil eigenlijk ook wel graag weten wat Vera bedoelt met ‘al die tijd’. Dat lijkt er op dat ze het vaker met die Ben over ons - of in ieder geval over Toby - heeft gehad. Maar ik durf mijn mond niet open te doen.

‘Daar heb je gelijk in,’ lacht Sam terug. ‘Wie hier woont en ome Ben niet kent, leeft volgens mij onder een steen. Maar mijn broer heet dus Toby.’

‘Kan hij dat niet zelf zeggen?’ Ik schrik van de plotselinge snauwerige ondertoon in Vera’s stem, maar Sam laat zich er niet door van de wijs brengen.

‘Nee,’ legt ze rustig uit. ‘Toby kan niet praten. Uhh, ik bedoel: hij kan wel praten, maar hij praat niet zoals jij en ik. Toby praat door met zijn ogen stoeptegels aan te wijzen, zoals je net zag.’

Ik kijk van Sam naar Vera en weer terug en ik weet niet of ik moet ingrijpen, maar Vera’s gezicht straalt interesse uit en ik zie dat Sam zich begrepen voelt, dus ik laat het zo.

‘En voor als we ergens zijn waar geen tegels zijn,’ doceert mijn dochter verder, ‘heeft Toby een bordje in zijn tas zitten waar alle letters op staan, die hij dan met zijn ogen kan aanwijzen. Maar het is zo’n gedoe om dat bordje steeds te pakken. Het is veel makkelijker als hij gewoon tegels kan gebruiken. Dat is trouwens alleen maar nodig als Toby een bepaald woord wil zeggen, net als daarnet met die Bitter Lemon. Maar negentig procent van de tijd praat Toby gewoon met zijn....’

‘Gezicht?’ helpt Vera haar.

‘Ja. Dat zeg je goed. Ik zeg altijd dat Toby met zijn ogen praat, maar hij praat inderdaad met zijn hele gezicht. Hoe weet jij dat eigenlijk?’

‘Nou, er zijn wel meer mensen die hun mond niet kunnen bewegen en daarom met hun gezicht praten. Hoe ik dat weet vertel ik je later nog wel eens,’ antwoordt Vera, terwijl ze schuin naar mij kijkt. ‘Ik weet niet of je moeder het ermee eens is als ik dat nu al vertel.’

‘Doe niet zo flauw en geheimzinnig Vera,’ zegt Sam. ‘Natuurlijk vindt mama dat goed. Ze wil juist weten hoe Toby praat. Misschien kun jij dat uitleggen, want als ik het uitleg snapt ze er niets van. Ze snapt het zelfs niet als ik het bordje erbij pak en ze wil natuurlijk wel heel graag met Toby leren praten. Toch, mam?’

Ik knik. Er zit weer een dikke brok in mijn keel en ik ben bang dat ik nooit meer een woord zal kunnen uitbrengen. Ik stik van de schaamte en van de jaloezie.

Vera reageert niet op Sam’s opmerking en kijkt ontroerd naar Toby.

‘Jongen, toch. Wat lijkt jij veel op Pe...’

Dat nooit! denk ik en voordat ik het weet zit ik met de vingers van mijn linkerhand op het blad van de terrastafel te tikken. Ons vriendinnenteken dat we gebruikten om elkaar te waarschuwen als één van ons per ongeluk iets wilde gaan zeggen dat geheim moest blijven, werkt nog net zo goed als vroeger. Vera houdt direct haar mond en ik haal opgelucht adem.

Twee paar kinderogen kijken Vera en mij verbouwereerd aan. ‘Vera. Waarom stop je nou met praten? Op wie lijkt Toby? En mam, wat weet jij hiervan?’

‘Niets. Helemaal niets,’ mompel ik en Vera zwijgt, al kost dat haar zichtbaar moeite.

Ik doe mijn best om zo normaal en onbevangen mogelijk een nietszeggend kletspraatje te beginnen. ‘Waar woon jij tegenwoordig?’

Toby draait zijn rolstoel zo, dat hij naar mij kijkt. Zijn verbouwereerde ogen zijn boos geworden. Hij wil weten op wie hij lijkt en hij is kwaad omdat ik niet wil dat Vera dat vertelt.

‘Ik woon hier vlakbij. In de nieuwbouwwijk hierachter waar eerst die oude fabriek stond, weet je wel? Een halfjaar geleden zijn we daar komen wonen. Toen we hadden besloten om terug naar Nederland te gaan, wilden we ook echt terug naar de plaats waar we opgroeiden.’ Gelukkig heeft Vera mijn hint begrepen. Ze negeert de vraag van Sam en de blikken van Toby en ze gaat gewoon mee met mijn onlogische verandering van gespreksonderwerp.

Maar wat ze zegt brengt mij alleen nog maar meer in verwarring. Ze

woont in de wijk waar ik een goede toekomst voor Toby zie, als hij straks volwassen is - is dat toeval? Zou ze me meer over dat gehandicaptenproject weten te vertellen? En waarom heb ik nooit geweten dat ze naar het buitenland verhuisde? Na de verdwijning van Petertje wilde zij steeds minder vaak met mij spelen en in de zomervakantie na groep zes waren zij en haar moeder ineens verdwenen.

Ik knik wat overdreven lang, zodat ik een ogenblik tijd heb om te bedenken wat ik zal zeggen. 'Ja, ik weet wel welke nieuwbouwwijk je bedoelt,' zeg ik langzaam. 'Daar is toch ook dat gehandicaptenproject? Ik bedoel: daar kunnen gehandicapte mensen toch wonen met hulp op afroep?'

Vera antwoordt niet. Toby's ogen staan nu echt woest en Sam staat zo kwaad op dat haar stoel er van omvalt. Ze zet hem netjes weer rechtop. Heb ik haar dat geleerd?

'Kom. We gaan nog even racen. Goed?' Weer kijkt Sam aandachtig naar Toby's ogen.

'Ja,' antwoordt ze met een zucht. 'Dat vind ik nou ook. Daarom wil ik racen in plaats van hier bij mama en Vera te blijven zitten. Dat over dat gehandicaptenproject hebben we al dertigduizend keer gehoord en op wie jij lijkt zeggen ze nu toch niet, maar daar komen we wel achter. Kom op. Racen.' Sam klimt achterop de rolstoel maar Toby racet niet weg.

'Waarom ga je niet?' Ze kijkt naar Toby's bewegende gezicht. 'hè, moet je nou per se eerst drinken?'

'Nou dame, doe jij eens een beetje aardiger tegen je broer,' lacht Vera vriendelijk. 'Jouw flesje Bitter Lemon is allang leeg, maar Toby heeft pas één slok gehad.'

'Dat snap ik heus wel, hoor. Ik snap dat Toby dat niet zelf kan. Blablabla. Ik heb het allemaal al zo verschrikkelijk vaak van mama en oma gehoord. Maar wat denk je? Is het voor mij soms leuk om een broer te hebben die ik altijd en eeuwig overal mee moet helpen?' Boos grist ze Toby's knijpbeker van het tafeltje en net zo voorzichtig als altijd duwt ze het slangetje tussen Toby's lippen door om drie kleine slokjes in zijn mond te spuiten. 'Nee dus. Wie denkt er ooit aan hoe het voor mij is? Niemand!'

'Sam. Gedraag je,' mopper ik. 'Toby is zoals hij is en daar zal je het mee moeten doen.'

'Dat doe ik óók! Maar het is niet leuk. Kom. Racen, Toby!'

'Kijk je wel uit Toby?' roep ik mijn gemotoriseerde zoon na. 'Het is nu een stuk drukker dan net.'

Zijn ogen zeggen vast en zeker 'Ja' maar ik kan zijn kijkers niet zien.